

Tak trochu jiná výstava

Ti z návštěvníků Pavilonu Anthropos Moravského zemského muzea, kteří se sem vypraví na mamuta, si možná zpočátku ani nevšimnou, že je něco jinak. Že například kromě předmětů ve vitrínách leží některé kousky i dostupně mimo ně, stačí jen sáhnout. Anebo že v prostoru stojí velké krabice. Lajdáctví udržbáře? Stěhování?

Vytržení z obvyklého ale sami začnou za chvíli přemýšlet. Ti po- učenější budou vědět, že ojedinělá výstava Magnetický sever, východ (SCOTT#4) se neomezuje jen na výstavní sál v přízemí, ale guerillovsky obsadila celé muzeum. „Obdobné propojení vědy a umění v Pavilonu Anthropos ještě nikdy nebylo,“ shodují se vedoucí Centra kulturní antropologie MZM Petr Kostrhun a kurátorka výstavy Martina Galetová o projektu dvojice francouzských umělců: šestapadesátileté Sofi Hémon a o deset let mladšího Inny Maaímury čili binomu QWA, jak podepisují svůj společný výtvarný parkúr.

Číslice v názvu naznačuje, že brněnská instalace, kterou můžete zhlédnout od 6. ledna 2019, je v pořadí již čtvrtou etapou jedinečného mezinárodního projektu této francouzské dvojice, který odstartoval v roce 2015 a potrvá do roku 2019.

Nabízí především pozoruhodný dialog současné tvorby obou výtvarníků s archeologií, antropologií, muzeologií, ale i architekturou vybraných objektů. Jedná se o prostorové instalace in situ, vizuální a zvukové, určené pro novátorská centra současného umění a pro místa (muzea) spojená s prehistorií a archeologií. „Každá etapa byla koncipována tak, aby upřesnila, rozvíjela a obohacovala naše vyjádření v daném místě. Každá doplňuje etapy předcházející. Je však také autonomní. Náš parkúr má poetickou dimenzi, která žije v každém detailu a v propojení etap mezi sebou, mezi díly realizovanými společně i jednotlivci. Je na každém návštěvníkovi, aby je propojil nebo rozpojil. Velmi jsme chtěli vidět dialog mezi našimi návrhy a výběrem Martiny Galetové: ve vitrínách najdete nějaké vybrané artefakty z MZM. To bude zdrojem dalšího projektu a další dis-

kuse,“ přibližuje Sofi Hémon umělecký záměr. A Inna Maaímura doplňuje: „Celý projekt Scott cílil prvořadě na instalace in situ, to znamená v souznění a ve spojení nebo ve vztahu k místu, kde se realizují. Instalace nemá smysl sama o sobě, ale ve vztahu k místu, kde je vytvořena nebo kde ‚funguje‘. Je fakt, že mezi místy, kde jsme projekt realizovali, byla muzea. Každé místo, každé muzeum má své vlastní charakteristické rysy, svá omezení, na něž se snažíme reagovat. Dokonce i ‚prázdné‘ místo, jako je galerie nebo centrum moderního umění, není nikdy skutečně prázdné: je plné toho, co to prostředí od vás nebo od publika očekává.“

Takže případ od případu bereme vždy v potaz místo a to, čeho je nositelem, co v sobě ukrývá a co zprostředkuje ve smyslu očekávání nebo minulosti; nikdy se mu však nepřizpůsobujeme, nýbrž se snažíme měnit úhel pohledu. Z tohoto titulu se tedy i místa věnovaná těm nejodvážnějším formám dnešního umění nemusela úplně ‚poznat‘ v našich instalacích, protože ty vedly jinam, než se obvykle očekává.“

Parkúr probíhá po sobě vlastní stezce v tajemné zemi (Scott-land – název vychází z řeckého skotos ne-

boli temno) a míří z Foz Côa v Portugalsku do Skotska přes Akvitánii, Moravu a pařížskou oblast. Oba tvůrci se konfrontují s neviditelným, s „temnými body“, počátky forem, v oblastech, kde se objevovaly nejdříve - na němž stěně prehistorie, v přeneseném smyslu i stěně jeskyně, kde se zrodila první konkrétní výtvarná forma rodícího se lidstva - zvířecí figura. Zde se setkává umění a antropologie.

Symbolický je i název výstavy *Magnetický sever, východ* odkazující do obrovského prostoru mezi přitažlivými silami světových stran, prostoru tak nesmírného, jako pláň, jimiž putovala pravěká zvířata. Prostoru jak geografického, tak poetického.

Zatímco však sever je bod absolutní, teoretický, bod referenční a orientační, magnetický sever tvoří jakési jeho druhé já a otevírá prostor pro rozdílnost stejně jako (magne-

tickou) přitažlivost. Východ je však relativní: na sever jako teoretický bod můžeme dojít. Na východ nikdy. Východ před kroky chodce uniká, postulují Sofi a Inna.

Mrchožrouti u popelnic Anthroposu ▼

Návštěvník Anthroposu může nyní očima a tvorbou Sofi a Inny na tradiční muzeum poprvé nahlédnout jinak, a to dokonce i zvenčí. Gró instalace je umístěno v samostatném výstavním sále. Hra a promyšlenost přístupu tvůrců se ale nespokojí s prostory vymezenými pouze zdmi daného objektu a stěnami jeho místností. Aby bylo možné například spatřit devět artefaktů jednoho sousoší za závojem jemné tkaniny zvenčí jen tušených, je nutné vyjít před budovu do parku. Teprve odtud je možné prohlédnout si je dokonale,

▲ *Večerní pohled do výstavy *Magnetický sever, východ: 9 asambláží* Sofi Hémon.*

*Instalace QWA S. Hémon a I. Maaímury s názvem *Ukládání jako akce*.* ▶

obrámované kovovými lištami oken. Jiný efekt zažijete za denního světla, jiný za zimního večera.

Uvnitř sálu je rovněž vybudovaný ponorný, vnitřní prostor, v němž je v absolutní tmě možné sestoupit do hlubin vlastního nitra, či se jen nechat vytrhnout z proudu všednosti...

V prostorách celého muzea včetně stálých expozic jsou pak prezentovány výtvarné objekty, propojující se s tradičním obsahem expozic. „Součástí této prezentace tvoří i vybrané originální archeologické nálezy, archivní materiály a dokumenty, objevené ve sbírkách MZM. Byla tak vy-

tvorena perspektiva spojující současné umění s prehistorií a zároveň připomínající historiografii, bohaté česko-francouzské vztahy v dějinách archeologického výzkumu, uchovávání sbírek a muzeografii,“ upřesňuje Petr Kostrhun. Prvky kolekce QWA (kresby, objekty, krabice, vitríny), vytvořené přímo pro Paviilon Anthropos, často rovněž s použitím původních materiálů nalezených ve skrytých prostorách depozitářů, jsou pak rozmístěny v prvním i druhém podlaží.

„Užití předmětů, které jsou k dispozici na místě, je součástí stejného procesu jako vytváření instalace in situ. Ať už jsou použity v původním stavu nebo přetvořeny, ať jsou cenné nebo bezcenné, předměty jsou součástí dynamiky místa nebo jeho historie. Může to platit pro ten či onen, záleží na projektu. Zde se tento postup nabízel a zapadal do našeho záměru: krabice nebo nádoby z půdy

MZM odpovídaly dokonale jednomu z aspektů, kterému jsme se zde věnovali, totiž vztahu obalu a obsahu, krabice, úpravy balení, depozitáře, míjejícího času, prázdná a plná. Krabice jsou skvělou motivací k sochaření a něčím dost symbolickým a typickým pro muzeum 20. a 21. století,“ objasňuje Inna volbu zvolených věcí, které použity nečekaně nabývají nových významů. Nebývá to ale pravidlem. „Někdy však nepoužijeme nic z toho, co je na místě, protože projekt to nepotřebuje, nebo tam není nic, co by nás přímo zajímalo. Ale pro tuto výstavu jsme použili i věci, které jsme našli nebo nechali nalézt jinde než v muzeu. Třeba malou kárku. Pokud jde o kartonovou krabici, ta pochází přímo z Anthroposu a byla nachystána k vyhození do smeti. Změť nálepek bez jakéhokoli nápisu měla v sobě něco pozoruhodného, jedna z nich nesla vtipnou

poznámku „standing mammoth“ umístěnou vzhůru nohama jako nárazku na převrácení „stojícího mamuta“, možná uloveného. Stali jsme se tehdy mrchožrouty prohrabávajícími popelnice Anthroposu,“ doplňuje s nadsázkou.

Proč právě Anthropos? ▼

O žádném jiném tuzemském muzeu než o Pavilonu Anthropos Sofi a Inna prý ani neuvažovali. „Myslíte si, že umělci si mohou zvolit institucionální muzeum tak snadno?“ poznamenává Sofi v nadsázce. Ona sama díky svému moravskému muži (jemuž také vděčí za svoji velmi dobrou češtinu) poprvé Anthropos navštívila již před čtvrt stoletím a dobře zná vztah Briánů k tomuto objektu. Konkrétní kontakty na zástupce Pavilonu Anthropos pak získala zhruba před čtyřmi lety od

přítele, entomologa MZM Luboše Dembického. Rozhodujícím momentem se pak stalo setkání s Martinou Galetovou, kurátorkou výstavy. „Zejména jsme stáli o tuto spolupráci. Jako výzkumná pracovnice v prehistorii a antropologii a ve vztahu ke světu umění se Martina stala našim privilegovaným partnerem. Jsme v Evropě, ale vidíme výrazný rozdíl v kultuře. Úzká spolupráce po několik měsíců, pak pobyt zde v Brně od září do října nám zejména díky dvojjazyčnosti kurátorky umožnila lépe porozumět určitým aspektům české (nebo moravské!) kultury a poměrům v MZM. Také architekti Hana a Milan Nytra s nadšením souhlasili s tím, že budou spolupracovat na projektu, a to jsme začínali ve dvojici! Anthropos má všechno, aby nás přitahoval. Na prvním místě svou výjimečnou architekturou,” vysvětluje Sofi.

Inna sice poprvé Anthropos viděl až před dvěma lety, ale ani on nešetří superlativy. Budova okamžitě zaujala jeho pozornost: „Můj výtvarný zájem se už řadu let soustředil na prehistorii a na tomto tématu jsem spolupracoval s mnoha jinými francouzskými umělci. Orientoval jsem se především na otázku ‚prehistorie umění‘ nebo problematický původ záměrných a symbolických vyobrazení či znaků. Nicméně se k těmto úvahám připojila další dimenze: muzea prezentující prehistorii. Vybudovalo se mnoho nového – muzeí, replik nebo faksimilií vyzdobených jeskyní, dokonce existuje mezinárodní centrum interpretace skalních maleb. Začal jsem se tedy zajímat

Autoři před instalací in situ Výbava/východ.

Na dětské vernisáži nechyběli ani dospělí, zaujatí byli všichni.

Malá návštěvnice prohlízející si pohlednici K. Absolona adresovanou J. Jelínkovi s přáním, aby vytrval ve snahách o vzkříšení Pavilonu Anthropos (archív MZM) a svářečské brýle použité v instalaci QWA.

i o současnou architekturu věnovanou prehistorickému obsahu, která klade umělcům, jako jsme my, četné otázky. Například zjistit, jak byl koncipován vztah mezi budovou a jejím archeologickým obsahem, který ji odlišuje od jiných staveb. Žádná odpověď se nám nejeví jako a priori zřejmá. Náš zdejší projekt je tedy také otázkou adresovanou architektům,” pokračuje Inna a upřesňuje: „A proto tato otázka neuvěřitelně jasně znovu vyvstala u budovy Anthroposu, který není stavbou současnou, ale původně moderní neo-funkcionalistickou architekturou z přelomu 50./60. let 20. století, pozoruhodným dílem Evžena Šteflíčka. Kromě toho, že jde o krásné dílo, subtilní ve svých prostorách a proporcích, kladla nám architektura Anthroposu znovu otázku vztahu architektury a muzeografie aplikované na prehistorický obsah. Otázku, jak vystavovat předměty, současnou vědu, objevy z dávných časů a jaké prostory jsou k tomu vhodné. Zdá se nám, že pojetím mezi všemi těmi vzdálenými a paradoxními věcmi může být (a to je naše pracovní hypotéza) vztah k formě, k dílu, jeho umístění v prostoru či dokonce v krajině, tedy k velmi širokému pojetí skulptury. Předpoklad tudíž zní, že existuje vztah mezi architekturou a listovitým hrotem vytesaným z pazourku zprostředkovaný pojmem skulptury. Je otázka, zda se architekti takovými věci zabývají. Ostatně Anthropos je emblematický pro novodobý vývoj prehistorických bádání, jejich konstituování jako vědy a pro muzeografii setkávající se zde s architektonickou modernou střední Evropy.”

I Sofi oceňuje ochotu a přístup brněnských muzeí i fakt, že se současnému umění bylo MZM ochotno otevřít také tím, že výtvarníky napojilo na kurátora-výzkumníka: „Byli jsme opatrní – protože náš projekt zahrnuje problematiku prehistorie – abychom muzeum prehistorie respektovali. Kromě toho jsme byli velmi vnímaví k archi-

tektuře budovy bez ohledu na jiné parametry. Brno se pyšní mnoha pozoruhodnými neo-funkcionalistickými stavbami. Ale tato budova se mi zdála zvláště vhodná k naznačení jistých tajemství, která skrývá historie člověka.”

Anthropos je totiž podle Inny typickým reprezentantem moderní expozice o prehistorii na Moravě, která je svébytná v evropském i eurasijském měřítku. Proč ne tedy nedávno otevřené muzeum v Pavlově? „Pavlov by znamenal jiný projekt, bližší k některým lokalitám, krajině Pálavy a byl by současnější. Byl by velmi krásný, ale i velmi jiný. Specifičnost Anthroposu spočívá v tom, že člověk se cítí velmi blízko současným otázkám, jak prezentovat vědu spolu s váháními, (příliš) velkými jistotami i s jejím prachem. Pozitivismus se svými limity je zde velmi viditelný. V Pavlově jsme již v nové době spojené se spektakulární prezentací prehistorických dějů; to vytváří zase jiné problémy. Náš projekt se tedy snaží položit otázku viditelnosti toho, co je vystavováno, ať jde o dílo současného umění nebo paleolitický artefakt nebo vědecký archív. Vystavit, to není jen tak ukázat, to znamená osvětlit. Dnes je osvětlení problematické, proto je třeba ukázat i stíny, aniž bychom je nechali zmizet!” dokladuje Inna.

Do budoucnosti ▼

Oblast Dordogne ve Francii, kde mají oba umělci své vazby, je podle Sofi Hémon jako Morava, je rovněž kolébkou prehistorie. A budova Anthroposu, její vnější podoba a její světlo, leží v samém srdci Moravy. Podmínky, které MZM umělcům poskytlo, jim navíc umožní čerpat z brněnského pobytu i v jejich dalších projektech. „Měsíc před otevřením výstavy byl unikátní tím, že jsme mohli pracovat v noci v důvěrné blízkosti sbírek. Měli jsme přístup k archívům, které jsou zlatým dolem, o němž jen tušíme, když procházíme muzeem a listujeme

publikacemi. Je to dlouhá cesta práce a důvěry, než se člověk dostane k takovým dokumentům. Naše kurátorka nám velmi pomohla při hledání partnerů, jako byla například Martina Roblíčková, která nám dovolila vybrat kosti do vitrín „sarkofágů”. A že je potřeba hodně trpělivosti k nalezení dobrých lidí!” pochvaluje si Sofi. Depozitáře Anthroposu a osteologické sbírky budou prý živit jejich představivost a pracovní postupy po celá léta. „Metodologie klasifikace, ať už jde o kosti nebo korespondenci (Absolon/Breuil) zůstává zdrojem uměleckých úvah a inspirací pro mnoho současných umělců,” uzavírá Sofi Hémon.

Hra pro otevřená srdce i mysl ▼

Je mumifikovaný medvídek s balonkem uměleckým výtvozem, nebo sbírkovým předmětem? Jaké pocity vyvolá v návštěvníkovi stará bedna či přepravka mezi moderními prezentačními vitrínami? Umění? Hra? Kudy vede hranice mezi současným uměním, mezi artefakty vytvořenými rukama francouzské dvojice, a mezi vystavenými archeologickými nálezy? Věci vytržené ze svého prostředí dávají vzniknout novým kontextům. Tak trochu jiná výstava proto nabízí víc, než jen tradičně instalované přehlídky umění, i víc, než dá jen pouhá prohlídka obvykle naaranžovaných muzejních předmětů. Tak trochu jiná výstava Magnetický sever, východ je především možností zapojit se do hry, jejíž pravidla vymezili francouzští výtvarníci, aniž by však jimi spoutali bezbřehost fantazie návštěvníků, kteří se budou chtít dívat nejen otevřenými očima, ale především otevřeným srdcem a myslí.

(jih)

Překlad: Pavla Seitlová

Foto: Filip Fojtík

Bloudění je součástí našeho hledání

Muzeum není uzavřenou krabicí k uchovávání věcí, shodují se francouzští výtvarníci Sofi Hémon a Inna Maaímura, podepsaní pod projektem *Magnetický sever, východ v Pavilonu Anthropos MZM*. Oba tvůrci odpověděli pro M revue na několik otázek, objasňujících jejich specifický přístup k tvorbě.

Co je pro vás při výběru muzea nebo galerie to nejdůležitější?

Sofi: Náš parkúr byl pevně stanoven. Jednotlivé etapy byly naplánovány v místech věnovaných umění, institucionálních či nikoli. Mysleli jsme i na putování krajinou, bez expozic, bez struktur, bez publika. Pracovat pro muzeum, to znamená myslet na návštěvníky. V tomto případě jsme se rozhodli přilákat jiné diváky: ty, kteří obvykle navštěvují muzea současného umění, a ty, kdo navštěvují muzea vědy (např. archeologie). Chtěli jsme veřejnost promíchat a naučit i děti vnímat vnitřní souvislosti těchto oblastí (architektury /umění/vědy). Vyvolat otázky a touhu spolupracovat s jinými obory.

Inna: Muzeum jako instituce je velmi poznamenáno okamžikem svého vzniku; dnes všechna muzea chápou potřebu vlastní proměny. Mají se stát místem pro studium, uchování a šíření vědomostí mezi veřejností. Umění je jednou z možností tohoto otevření se. Jestliže umění může sloužit muzeu, může i muzeum sloužit umění, aniž by se uzavřelo nebo se pokrylo prachem, jako tomu bylo ještě před několika desetiletími, kdy bylo nutno za každou cenu vyjít ven z muzeí. Dnes je to „odprášení“ vzájemné. Umění potřebuje vyjít ze sebe sama a ukázat, že hledá všechny možné cesty a nepovažuje se za pupek světa. Oblasti se prolínají; ti, kdo si myslí, že mohou odpočívat v závětrí svého oboru, se mýlí a jsou odsouzeni k zapomnění.

Anthropos prezentuje paleolitické umění, které je ale spojeno s veškerou tehdejší kulturní produkcí a s okolnostmi jejího vědeckého objevování. Současné umění po mnoha oklikách vrátilo do centra pozornosti svou dobovou a kulturní podmíněností.

Jinými slovy, muzeum už není uzavřeným místem uchovávání (krabicí), kam vchází jen málo lidí, ale místem otevřeným společnosti a jejím různým konstelacím.

Galerie je prázdný prostor, který je určen pro výtvarná díla. Muzeum je objekt už zaplněný zajímavými, krásnými věcmi - proč tedy do něj přidávat něco dalšího?

Sofi: Sál pro krátkodobé výstavy v Anthroposu se ukázal v plné kráse, když byl prázdný. Spolu s architekty, kteří tvůrčím způsobem provázejí náš projekt, Hanou a Milanem Nytrovými (Nytraplan) a poté se společností (RAP) Jana Minarčíka a Adama Vrbky jsme promysleli a přetvořili prostor. Tento projekt se mimo jiné zabývá vztahem exteriéru a interiéru a způsobem, jak překonat jejich hranice, překročit jejich práh. To, co je vidět, co je slyšet, co není vidět, co se vynořuje v temnotě, co odhaluje světlo. Tyto dimenze provázejí návštěvníka. Ten možná zabloudí. Bloudění je pojem, který je součástí našeho hledání. Prostor má své potenciály. My se jich zmocňujeme. Nic nepřidáváme. Rozmlouváme s tím, co už tam je.

Inna: Říkáte, že v muzeu jsou krásné předměty; to je často pravda z našeho dnešního pohledu a tvrdit opak, by znamenalo lhát. Nicméně můžeme o této hodnotě diskutovat. Současné umění je považováno více či méně právem za zásadní zpochybnění krásna. V umění není krása nutně cílem, ale důsledkem. Například důsledkem síly, intenzity a jejího zformování, i když ta je vlastně deformací nebo, což je skoro nemožné, její absencí.

A dále, říkáte dvě věci: za prvé že muzeum je zaplněno věcmi, a pak logicky: proč něco přidávat?

Každý tvůrce, každý umělec by se měl skutečně ptát – a bohužel tomu tak dnes není – především proč je potřeba (proč on cítí potřebu) k něčemu něco přidávat, když už svět je naplněn tolika věcmi? A co ho opravňuje k tomu přidávat něco dalšího, když knihovny a police světa se hrouť pod tíhou toho, co už existuje? Je tedy smysl tvorby v tom zneplatňovat to, co předcházelo?

Tedy ano, necháme-li otevřené otázky ohromného rozsahu vytvořených děl, část naší kreativní odpovědi nespočívá v přidávání nebo ještě větším naplňování, ale v nabídce určitého druhu stažení se. Redukce věcí či dokonce stažení sebe sama ze světa. Návrh kroku zpět, do ústraní, upozadění se, ukrytí.

Spiš než *přidávat* navrhujeme snad jakýmsi způsobem stahovat věci do pozadí. Úvahy o tom, jak nově pojímat prostor, který dáváme věcem, v němž se mají ukazovat světu, tedy jejich viditelnosti a přítomnosti. Všichni jsme zajedno v tom, že saturovaný prostor už nedovolí vidět věci v jejich celistvosti.

A také se svým vlastním způsobem zabýváme podmínkami viditelnosti předmětů v muzeu, ve výstavě či ve světě, tedy v prostoru, který jim dáváme.

Lze si tedy představit jiný prostor pro předměty ve světě, prostor muzejní, prostor prostý všech viditelných věcí, zkrátka jde také o to, vyprázdnit prostor tak, aby existoval sám o sobě.

Nicméně my nepřinášíme jen prázdno! Většinou ve svých umě-

leckých návrzích, ve své tvorbě neklademe krásné věci vedle jiných krásných věcí, jiných zajímavých předmětů; to, co se snažíme přinášet s juxtapozicí, je nová perspektiva, nový pohled, tedy *vztah k věcem*. Naše věci jsou především neukončený, neuzavřený, transformující se proces a snaží se propojovat s tím, co je podmiňuje, připravuje a posléze obklopuje a sousedí s nimi. Přinášejí nový vztah k tomu, co už muzeum prezentuje, je to jiná rezonance.

A nám jde o tuto rezonanci mezi kořeny v minulosti čím dál vzdálenějšími a nedosažitelnými a těmi, které jsou stále obnovovány, ožiovány tvorbou, která začíná každý den znovu. V tomto bodě by si normálně měl umělec s archeologem rozumět.

A jaký je asi podíl toho, co jste dovezli, a toho, co jste použili z půdy MZM?

Sofi: Na tomto projektu pracujeme už tři roky. Samozřejmě že formy a nápady vznikly, vyvíjely se a byly z části realizovány v našich dílnách. Od počátku jsme však směřovali k tomu, nepřinášet pouze nové věci či předměty, ale usilovali jsme o vyvolání dialogu mezi jednotlivými pracemi a předměty. Tento krok (SCOTT # 4) v Anthroposu byl také příležitostí k porovnání etap SCOTT# 2 a SCOTT# 3. Jsme rozhodnutí nechat práce z předešlých etap cirkulovat a znovu je použít na různých místech. Inna možná víc než já. Máme touhu čelit nepředvídatelnému.

Navíc, máme společnou lásku k materiálům a tvarům. V Anthroposu jsme se nemohli vyhnout konfrontaci se sbírkami. V první fázi

Detail instalace QWA S. Hémon z Forma má svůj vlastní příběh.

Instalace in situ Výbava/Východ (dřevo, 340 balíků se skleněnými lahvemi z depozitářů MZM, QWA S. Hémon, I. Maaïmura (QWA).

Záběr na instalaci Forma má svůj vlastní příběh (Jean-Christophe Bailly) QWA I. Maaímura / S. Hémon.

nám Petr Kostrhun dal knihy obsahující fotografické archivní dokumenty. Pak si představte kost mamuta, lebku soba, vezměte je do ruky, objevte jejich váhu, objem a materiál! V té chvíli vzniká určitá emoce. Připomínáme vznik skulptur a pohrbů prostřednictvím vztahu člověk – zvíře – smrt. Když jsme vstoupili do osteologických sbírek MZM, pocítili jsme smysl své přítomnosti v tomto prostoru a tichou silou, kterou dodává našemu vyjádření. Instalace „SOB & SOB” je tvořena především dvěma vitrínami ve tvaru sarkofágu (krabice) a jedním stolem (plocha). Uvnitř těch vitrín jsou dvě sobí lebky a dvě mamutí kosti (obklopené několika dalšími prvky) umístěné proti sobě a nad nimi jsou lebky současných mořských ptáků. Jediná kost, takto vypíchnutá, vyvolává svým úžasným objemem touhu po sochání.

Skleněné nádoby tvořící instalaci „Výbava // Východ” pracují se vztahem „contenant/contenu” (obal / obsah): krabice, urna, lebka. Když jsme objevili ty nádoby, byli jsme neúprosní: ptali jsme se kurátorky Martiny Galetové, kolik jich je, a spočítali jsme si, že pro svůj projekt jich potřebujeme 340. A zorganizovali jsme ohromnou akci jejich přestěhování z půdy muzea. Celý podnik nepostrádal humornou stránku. Tento radostný objev přinesl do této etapy prach. Doufáme, že u návštěvníků se to setká s ohlasem. Někteří určitě takové nádoby už někdy viděli a mohou o tom vyprávět.

Obaly, výtvarně zajímavé, nás uvádějí do jiného příběhu. Jejich instalace v muzeu vede ke zpřesnění našeho myšlení. Skrze tuto chudobnost a nedostatek přichází jistá forma krásy. Materiálnost prachu má na lidskou bytost velmi silný účinek.

Jak pracujete?

Sofi: V roce 2014 jsme si stanovili směr našeho snažení. Na základě toho pak lze třídit instalace a objekty, sdružovat je do skupin podle toho, zda jde o tvary, beztvaré kon-

cepty, vitriny, krabice, urny. Tyto údaje jsou faktory, které na nás stejně jako architektura, světlo a tma, působí. Podle těchto parametrů pak zpracováváme projekt pro konkrétní místo.

Přitahuje nás určitá kvalita prostoru, světla, stínu a vztahu k času, které se snažíme odhalit.

Je to delikátní, možná je nebezpečné o tom příliš mluvit, a není to potřeba. Je to prostě spojeno s lidským údělem: životem a smrtí.

Inna: Když jsme se rozhodli spolupracovat, Sofi a já, položili jsme základy projektu a definovali předběžně formu, kterou chceme uplatňovat: instalace. A to, čemu se budeme věnovat: hlavní tematické linie projektu. Např. vztah mezi skulpturou a gestem a/nebo funerální památky a jejich determinantní umístění v krajině (která se tím stává polidštěným prostorem nebo „místem” paměti). Obraz či jeho absence, zvířecí tvář a figura, prehistorie (jako období, věda, umění nebo muzeografie), vztahy mezi formou a obsahem, tvarem a prázdňem, hmoty nebo cesty, tíha či lehkost, to je to, co nás orientuje k tomu, co chceme vyjádřit našimi prostorovými, někdy i zvukovými instalacemi. To, co spojuje vše v jeden výtvarně a tematicky koherentní celek, je pojem temnoty, kterého se dotýkáme z různých aspektů. Ten nám také umožnil spolupracovat, protože se pojí s osobními výtvarnými přístupy nás obou.

Od tohoto ústředního pojmu se pak odvíjí zkoumání současnosti, možnost vidět nebo stanovit podmínky nové vize a mezi těmito podmínkami možná i samotné oslepení. Původ jako základ nebo jeho ztráta tak objasňuje jak náš zájem o prehistorii, tak o moderní umění. To jsou v hrubých rysech naše východiska.

Samozřejmě že tvůrčí proces, který je nekonečně jednoduchý a současně komplexní, zahrnuje neustálé velmi rychlé návraty ke všemu, s čím se setkává. A protože

pracujeme *in situ* s místem jako takovým, jsme velmi vnímaví ke všemu, čeho je nositelem, co obsahuje, ale i k tomu, čím je sám o sobě.

Muzeum jako je *Anthropos* – jako úkryt a zároveň jako věci v něm ukryté – není autonomní entitou radikálně odříznutou od exteriéru: proto jeho architektura je pro nás symbolem modernity celé jedné epochy, která se opakuje v blízkém i vzdáleném okolí. Odkazuje nás však také k jiným architektonickým prostorům, jiným úkrytům: kostelům, pevnostem, skaliskům nebo jeskyním. Jeho vystavený vědecký obsah odkazuje k muzeím prehistorie, k publikacím a v této otevřené cirkulaci vědění se uplatňuje i umění. Nic není příhodnější pro propojení paleolitických časů s dnešní dobou než tvůrčí gesto, které nás staví bezprostředně a přímo před záhadu člověka a „neopodstatněný” objev symbolična.

Vezměme jako příklad okna v sále krátkodobých výstav, hlavním prostoru naší výstavy v *Anthroposu*. Subtilní architektura budovy, její vztah k prostoru nás zaujaly. Dvojitá série 9 úzkých a vysokých oken orientovala naši volbu: světelná vertikálnost v masivním korpusu budovy – mohli bychom říci památky – nám udávala směr skulpturální dispozice, která již byla dána (místo samotné), kterou jsme mohli použít jako nositele světla a tmy, tíhy a lehkosti, vertikality (vztyčení) a horizontality (položení). Propojení toho, „co už je” s tím, co přinášíme my, funguje a podtrhuje celek v jeho soudržnosti. A navíc číslo 9 se nabízelo: odpovídá číslu, které už se v naší práci často objevuje! (Je otázka, zda existoval nějaký konkrétní důvod, proč jej E. Šteflíček použil.)

Jaké je, pracovat ve dvojici? Hádáte se? Kdo má poslední slovo?

Sofi: Jsme binom (dvojice) na určitý čas. Řekla bych, že jde o jakousi formu aliance na mezilidské úrovni. Tato aliance je založena na tom, že sdílíme reálné umělecké aktivity,

a spočívá také na rozdílech a hlediscích, která se nutně neshodují. Když se podepisujeme jako QWA, chceme odpovídat jednohlasně, což ovšem nebrání tomu, aby každý měl vlastní hlas. Uvidíte to sami, protože některá díla signujeme QWA, jiná svým vlastním uměleckým jménem.

Umělec potřebuje nekonečnou sílu, aby mohl pokračovat po své cestě. Někdy ta síla vzniká spoluprací. Skladatel John Cage říkal, že „nikdy nepoužil jediný tón, který by se mu nelíbil“. Já říkám, „nikdy bych nespolečně pracovala s umělcem, kterého bych si nevážila“.

Tvůrčí konflikty jsou nevyhnutelné. Spolupráce založená na tomto typu aliance je plná konfliktů, které mnohdy vedou k dialogu. S odstupem oceňuji odvahu, s níž jsme se postavili této realitě a nabídli vám tuto výstavu.

Výstava je dar, obětina. „Darování jako akce“. Člověk při tom ztratí pár períčků, ale získá kousek štěstí.

Inna: Jsme oba výtvarní umělci s podobným profesním zaměřením. Jsme kolegové a tento parkúr jsme koncipovali a realizujeme na základě společného zájmu. Předtím jsem se navzájem zvali do našich oblastí, kde jsme tvořili individuální projekty. Společný tvůrčí prostor, když jsme se rozhodli pro skutečnou spolupráci, kterou signujeme QWA, je prostor, který se neustále znovu definuje a který je samozřejmě občas i místem konfrontací či konfliktů. Není to tak, že by dva umělci stáli vedle sebe, ale jde o vytvoření jediné formy. Nicméně Scott#4 je trochu výjimkou, neboť na jedné straně obsahuje velké úseky skutečně společné,

◀ *Instalace I. Maaímury Relikty pravěkého přechodu.*

Detail instalace QWA S. Hémon z Forma má svůj vlastní příběh.

Detail instalace QWA I. Maaímury z Forma má svůj vlastní příběh.

na druhé straně na některých místech osobní přístupy a jejich sousedství vytváří v tomto případě dialog, k němuž se přidávají muzejní sbírky.

Existuje tu skutečně společný prostor, ať už jde o záležitosti formy, podmínky dnešní umělecké tvorby, o vícestranný, rozvolněný či vrstevnatý smysl toho, co předkládáme. Cesty, jak k němu dospět, jsou proto také velmi různé. Protože nemáme stejnou osobní historii, stejné životní osudy ani stejnou profesní přípravu a vůbec ne stejné jazykové zázemí. Jazyk je velmi užitečný, abychom si porozuměli, ale mohou do něj proniknout různá nedorozumění a tedy i konflikty.

Ale konflikt dobře pojatý je konfliktem plodným a produktivním. Existují i zajímavé konflikty. Copak nejsou „otcem všech věcí“?

A nejdůležitější je vzájemná důvěra. Z ní pak vyvstane forma a překoná konflikt. Ten však není systematický!

Jak přijímají návštěvníci francouzských muzeí vaše výstavy?

Sofi: Nemáme s francouzskými muzei příliš mnoho zkušeností. Obecně bych řekla, že výstava poskytuje často příležitost k příjemným setkáním a užitečným diskusím. Navrhuji vám setkat se s lidmi, kteří výstavu navštívili, a pobavit se s nimi. Mluvit přímo s umělci není vždy snadné. Jsme někdy trochu krutí. Máme k tomu své důvody.

Inna: Jen málo jich mělo k tomu příležitost. Variabilita je všude stejná, přijetí výstavy závisí hlavně na tom, zda přišli na výstavu nebo do běžného muzea a s dílem se setkají náhodou. Různost pohledů je nekonečná, je tedy těžké k tomu něco říct. Nemáme dostatečný přehled, abychom mohli vyvodit závěry či poučení. Lze však říci, že lidé naslouchají, otevřenost k umění opravňuje k nejrozdílnějším a nejodvážnějším uměleckým experimentům, pokud respektujeme a přijímáme publikum. Ale i návštěvníci se musí snažit, udělat krok vpřed. Věci se ne-

dějí samy. Servilnost by neměla být na jedné ani na druhé straně.

A ověřujete si, jak lidé reagují na vaše díla?

Sofi: Někteří si dají tu práci a mluví o tom. Když se tak stane, mám velkou šanci mít z té zpětné vazby užitek. Velmi mě zajímá, jak svobodně se lidé na díla dívají. Umělecké dílo totiž nabízí tuto interpretační a emancipační dimenzi. Někdy se to děje v tichosti. Je třeba umět vnímat ticho návštěvníků. A je třeba se tomu dlouho učit.

Inna: Ano, jistě! Nezmění to průběh naší umělecké tvorby, ale vnímání toho, jak je přijímána, je pro umělce velmi důležité. Vědět, zda najdeme nebo nenajdeme podporu z této strany, nám může pomoci koncipovat průběh akce. Je důležité, aby si umělec uvědomoval dosažený efekt.

Co mě zajímá nejvíce, ať je hodnocení jakékoli a od kohokoli, je odkud pochází to, co bylo řečeno, co motivuje takové či onaké hodnocení. Často říkám, že pochvalné vyjádření může mít „špatné“ důvody a velmi tvrdá kritika může vlastně vycházet z velmi pertinentního pozorování. V projevu je třeba odhalit, co je míněno opravdu vážně a čím je motivován; to vytváří v dialogu pozitivní a transformační hodnotu jak pro umělce, tak pro návštěvníka.

Naše práce by měla vést k „přemýšlení“. Ne nutně ke způsobu uvažování, vědomému a obtížnému, ale k přemýšlení na různých úrovních: konkrétní, emoční, intuitivní, čistě podvědomé, duchovní nebo dialektické, co já vím? – a bez jakéhokoli oddělování těchto rovin. Porozumět skutečnému vnímání práce umělce nám může pomoci nově formulovat názorové a tvůrčí výzvy.

Je především třeba se vyhnout všem nástrahám ve vyjádřeních o současné

tvorbě, jsou četné a je to těžké pro každého.

Čím by měla člověka, který půjde do Anthroposu na „mamuta“, jinými slovy dopředu nebude vědět o vašich instalacích, vaše výstava přitáhnout? A s jakými pocity by měl odcházet?

Sofi: Měl by se nechat vést zvědavostí, kterou to v něm náhle vyvolá, měl by jí být otevřený a ochotný pak o tom doma mluvit. Měl by z ní čerpat invenci objevenou se svým dítětem, aby mu pomohl odhalovat prehistorii uprostřed současného světa, měl by si užít překvapení před charakteristickými znaky původní budovy Evžena Šteflíčka, kterou zná odjakživa a kterou by v plnosti objevil teprve toho dne.

Poté, co projde temnou místností TMA TMA, bych byla ráda, kdyby si položil otázku o sobě samém, aby se zamyslel nad svými dojmy, aby s novou citlivostí otevřel zrak i sluch. Přála bych si, kdyby zpomalil a mluvil tišeji. Říkám vám to šeptem (©).

Inna: Představuji si, pokud má návštěvník určitý zájem, že překvapení ho může vést k tomu, aby se vydal na cestu a rozšířil si pojem prehistorie ve smyslu globálnější perspektivy. Myslím, že návštěvník zajímavější se o prehistorii se pak může ptát, když se seznámí s našimi instalacemi, co to tu dělá. Jakou to má souvislost? Jaké jsou eventuální spojnice? Klást si takové otázky by byl rozhodující krok.

A kam budete pokračovat?

Sofi: Kdo ví?

(jih)

Přeložila Pavla Seitlová

Foto : Filip Fojtík

Výstava Magnetický sever, východ se koná pod záštitou jeho excelence R. Galharaqua, velvyslance Francouzské republiky v ČR. Projekt se uskutečňuje za finanční podpory statutárního města Brna. Sofi Hémon a Inna Maaímura strávili v Brně několik týdnů v rámci rezidenčního pobytu umělců Domu umění města Brna.